

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากต่อประเทศไทย เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปีนั้นเป็นรายได้หลักของประเทศไทย และเป็นรายได้อันดับต้น ๆ ของประเทศไทย โดยเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกหลักในหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มากมายเหล่านี้ จึงทำให้มีการขยายตัวของการลงทุนในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจบริการด้านต่าง ๆ ตลอดจนธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจในการเกษตรกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อขายแก่ธุรกิจการท่องเที่ยวต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการจ้างงาน และช่วยลดปัญหาความยากจน ดังนั้น ทางรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ จึงเข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวมากขึ้น การออกกฎ ระเบียบ มาตรการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ที่มีศักยภาพ และความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ พร้อมทั้งปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพแก่แหล่งท่องเที่ยวเดิมให้มากยิ่งขึ้น

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดรายได้อย่างมหาศาล แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ ไม่สามารถบอกได้ว่ารายได้มีการกระจายไปสู่กลุ่มบุคคลใดและมีความเท่าเทียมกันหรือไม่ กล่าวคือ รายได้ที่เป็นตัวเงินที่มากมายเหล่านี้ ผลของการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวจะตกไปสู่ธุรกิจใด หรือรายได้จะกระจายไปที่กลุ่มผู้ประกอบการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนเท่าไรบ้าง ดังนั้นการที่รัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ และผู้ประกอบการสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านที่มีศักยภาพที่พร้อมจัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า จึงมีประเด็นที่น่าสนใจว่า

ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่และเป็นเจ้าของพื้นที่จะได้รับประโยชน์เล็กน้อยเพียงไร โดยที่รายได้จากนักท่องเที่ยวที่เข้าไปนั้นจะตกถึงชาวบ้านเท่าใด และมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมหรือไม่ และรายได้ส่วนนี้จะมีการนำมาใช้ในการอนุรักษ์ ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีศักยภาพยั่งยืนต่อไปหรือไม่

การที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจศึกษาในประเด็นนี้ เพราะว่าการส่งเสริมพื้นที่หนึ่งให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่ได้รับคู่กับผลเสียที่เกิดขึ้นหรือไม่ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น ทั้งนี้เพราะผลเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีมากมาย ได้แก่ 1) ปัญหาการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 2) ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาโสเภณี ที่มีมากในสถานที่ท่องเที่ยว 3) ปัญหาความเสื่อมสลายในวัฒนธรรม - ประเพณี เช่น การนำวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับเงินตราซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนรุ่นต่อไป 4) ปัญหาการกระจุกตัวของรายได้ และปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากรและปัจจัยการผลิต (สุวิทย์ นามแสง, 2536) ดังนั้นในการส่งเสริมหมู่บ้านใดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้น จะต้องพิจารณาให้รอบคอบระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับกับ ผลเสียที่เกิดขึ้นว่า ผลทางด้านใดจะมากกว่ากัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านที่จัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกระจายรายได้ของประชาชนในพื้นที่ โดยเปรียบเทียบกับผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษา บ้านผานกกก ด.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก บ้านผานกกก มีประชากรทั้งหมดเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ซึ่งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมามีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้ามาเยี่ยมชม และเกิดความชื่นชอบกับชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของคนในหมู่บ้าน จึงทำให้บ้านผานกกกเริ่มมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จึงทำให้ต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาขึ้นในหมู่บ้าน พร้อมทั้งจัดให้มีการแสดงพิธีกรรม และการละเล่นต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวชม โดยได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากกรมประชาสัมพันธ์ และปัจจุบันบ้านผานกกกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมทำให้บริษัทนำเที่ยวหลายแห่งได้บรรจุการท่องเที่ยวที่บ้านผานกกกไว้ในรายการนำเที่ยวด้วย แต่ในปัจจุบันบ้านผานกกกยังมีได้เก็บค่าเข้าชมสถานที่ที่มีเพียงแต่การบริจาคเงินค่าเข้าชมตามความต้องการ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงโครงสร้างด้านรายได้ของครัวเรือนของบ้านผานกกก ว่ามีลักษณะรายได้และเป็นอย่างไร และทำการศึกษาถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือน โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบว่าหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมี

การกระจายรายได้ส่วนนี้เป็นอย่างไร และยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยวว่าจะมีการกระจายรายได้ที่แตกต่างกันมากน้อยเพียงไร โดยในการศึกษาค้างนี้จะใช้หมู่บ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่นำมาเปรียบเทียบกับบ้านผานกกก เนื่องจากบ้านบวกเตี้ยและบ้านผานกกก มีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน แต่บ้านบวกเตี้ยมิได้มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้สามารถนำมาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ ได้อย่างชัดเจนว่า หมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ หรือมีการกระจายรายได้มีความแตกต่างกันอย่างไรกับหมู่บ้านที่ไม่ได้มีการประกอบอาชีพด้านท่องเที่ยว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนของบ้านผานกกกและบ้านบวกเตี้ย ต.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

1.2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนของครัวเรือนบ้านผานกกกและครัวเรือนบ้านบวกเตี้ยโดยจำแนกตามประเภทรายได้ต่าง ๆ ของครัวเรือน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 เพื่อทราบถึงผลกระทบทางด้านรายได้ของหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ไม่มีการท่องเที่ยว

1.3.2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนในการหามาตรการลดผลกระทบของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวบ้านผานกกก

1.3.4 เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการจัดตั้งสถานที่ท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะกรณีบ้านผานกกก ต.โป่งแยง อ.แม่วิม จ.เชียงใหม่ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับบ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.แม่วิม จ.เชียงใหม่ โดยที่จะศึกษาถึงลักษณะของโครงสร้างรายได้ ตลอดจนศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนของหมู่บ้านผานกกก ว่ามีการกระจายรายได้เป็นอย่างไร โดยเฉพาะการกระจายรายได้ด้านการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับการกระจายรายได้ครัวเรือนบ้านบวกเตย ที่ไม่มีการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรนอกจากนี้ จะทำการประมาณค่าความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมบ้านผานกกกและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมบ้านผานกกกอีกด้วย

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 ครัวเรือนส่วนบุคคล

ครัวเรือนส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1) ครัวเรือนหนึ่งคน คือ บุคคลคนเดียวซึ่งหุงหาอาหารและจัดหาสิ่งอุปโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพ โดยไม่เกี่ยวกับผู้ใดซึ่งอาจพำนักในเคหสถานเดียวกัน

2) ครัวเรือนหลายคน คือ ครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันจัดหาและใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลที่มาอยู่ร่วมกันในครัวเรือนอาจจะเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกันก็ได้ ซึ่งได้แก่

2.1) ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติมาอยู่ด้วยกัน หรืออยู่แบบครอบครัว

2.2) ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติไม่เกิน 5 คน มาอาศัยอยู่ด้วยกัน ช่วยกันจ่ายค่าที่พักให้ นับเป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

2.3) ครัวเรือนคนงานที่นายจ้างจัดให้อยู่อาศัยร่วมกันไม่เกิน 5 คน ถือเป็น 1 ครัวเรือนส่วนบุคคล

2.4) ครัวเรือนที่มีบุคคลตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นญาติกันตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป หรือเป็นญาติไม่เกิน 3 คน แต่มีคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของคนทั้งหมด ถือเป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

1.5.2 สมาชิกของครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือนส่วนบุคคล รวมทั้งคนที่เคยอยู่ในครัวเรือน แต่ได้จากไปที่อื่นชั่วคราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น และมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- 1) จากไปที่อื่นชั่วคราวไม่เกิน 3 เดือน
- 2) จากไปเกินกว่า 3 เดือน แต่ไม่มีที่อยู่อาศัยประจำที่อื่น
- 3) จากไปเพื่อศึกษา อบรมดูงานต่างประเทศไม่เกิน 6 เดือน
- 4) จากไปทำงาน และกินอยู่ที่อื่นชั่วคราวไม่เกิน 30 วันนับจากวันไปถึงวันกำหนดกลับ
- 5) สมาชิกครัวเรือนยังรวมไปถึงผู้ที่มาพักอาศัยอยู่ชั่วคราว เกินกว่า 3 เดือน

1.5.3 รายได้ของครัวเรือน

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ประกอบด้วย

- 1) รายได้สุทธิจากการประกอบกิจการเกษตรและธุรกิจอื่น ๆ
- 2) ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัลบริการ เงินโบนัส เป็นต้น
- 3) รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ยและเงินปันผล
- 4) เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา
- 5) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือน มูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้าน ที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ
- 6) รายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ เช่น เงินได้รับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิตเงินรางวัลสลากกินแบ่งและรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน

****หมายเหตุ** รายได้ประจำ ได้แก่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน แต่ไม่รวมรายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ ในข้อ 6)

1.5.4 รายได้จากการท่องเที่ยว

รายได้จากการท่องเที่ยว หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในธุรกิจดังนี้ ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจบันเทิง ธุรกิจขายของที่ระลึกและร้านค้าของ

1.5.5 หนี้สินของครัวเรือน

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง การค้างชำระ การกู้ยืมและการเช่าซื้อบ้าน ที่ดิน รถ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมทั้งการซื้อเชื่อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ยังไม่ได้ชำระเงินของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ณ วันสุดท้ายของเดือนที่แล้วก่อนการสัมภาษณ์

1.5.6 การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved